

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Vertybių turgus vietoj karalystės

Buvo metas, kai lietuvių literatūra besikuriančiai Lietuvai atstojo valstybės programą; kai kovėsi besipriešindama brutaliam nutautinimui; kai klibino mus pavergusios sovietų imperijos pamatus... Diskutuodami su žinoma lietuvių literatūros mokslininke ir kritike Jūrate Sprindyte mėginame išsiaiškinti, apie ką byloja, kam tarnauja ir kokią misiją lietuvių literatūra atlieka šiandien.

Rimvydas STANKEVIČIUS
„Respublikos“ žurnalistas

- Gera literatūra turbūt todėl ir yra gera, kad kalba ne apie vieną žmogų ir ne vienam. Jos sužadinti kontekstai geba jungti skaitytojus it bendras vardiklis nacionaliniu, moraliu, filosofiniu, patirčių ar dar koku kitu aspektu. Nepasigendate bendro vardiklio nūdienos literatūroje? Negąsdina pojūtis, kad savaisiais kūriniiais dabarties rašytojai tesiekia išgarsėti ir įsitvirtinti rinkoje, skaitytojams tarsi ir neturėdami ko esminio pranešti?

- Literatūros bekryptiškumo ir išskydimo pojūtis ypač sustiprėjo pastaruoju metu, kai per trumpą laiką amžinybėn iškeliavo didelis būrys aukštosios literatūros ir kultūros mohikanų: Marcelijus Martinaitis, Alfonsas Nyka-Niliūnas, Romualdas Granauskas, Bitė Vilikaitė, Jonas Mikulskas, Petras Dirgėla... Pastarosiomis dienomis palaidojome Algirdą Patacką ir Romualdą Ozolą - du politikus, kurie buvo ne tik svarbūs valstybininkai, bet ir įtakingos figūros mūsų mentalitetui. Kertinių asmenybių pasitraukimas neišvengiamai veikia mūsų sąmonę ir mes baugiai pajuntame dykros tuštumą. Juk visi jie buvo labai smarkiai angažuoti nacionalinei idėjai, tautiniam tapatumui, darniam valstybingumui ir, nepabijokime to žodžio, narsiai už savąsias idėjas kovėsi tiek žodžiu, tiek veiksmais. Tai buvo žmonės, turintys tvirtą pasaulėžiūrą ir moralės stuburą, aiškią vertybių sistemą, apmąstantys istorinius tautos lūžius.

Negaliu įlįsti į jaunuomenės kailį ir pasakyti, kaip jaunimas skaito savosios kartos rašytojus - gal jie kuo puikiausiai ten save identifikuoja, tačiau man, užaugintai geros lietuvių ir pasaulio klasikos, nūdienos literatūra idėjiniu požiūriu atrodo gerokai išskydusi, amorfiška ir gana seklė. Ir ne aš viena tai pastebiu - vyresni skaitytojai jaučia, kad lietuvių literatūra šiuo metu yra tarsi suglumusi, praradusi savąją misiją, atitrūkusi nuo giluminių nacionalinės lietuvių literatūros šaknų. Kūrėjų ego pavojingai išvesėjęs - literatūroje užgriebiamas tik siauras plotelis aplink save, o kūrėjams rūpimi kontekstai - pernelyg asmeniniai. Regis, rašoma tik artimam saviškių ratui.

Ką jau kalbėti apie stilių, kalbos turtingumą, ritmą, melodiką, kom-

poziciją, žanro ir formos pojūtį. Be abejo, esame kiek palepinti klasiškų - didžiuma jų buvo kilę iš kaimų, turintys savąją tarmę, gilų kalbos pojūtį. Nūdien rašytojai nė nema-no, kad rūpintis kalbos gyvastim - jų užduotis.

- Sakoma, kaip miške šauksi, taip atsilieps. Argi ne todėl visuotinai konstatuojamas aki-vaizdus skaitančiųjų sumažėjimas, kad žmonės tiesiog nustoja tikėti literatūra, nustoja tikėtis rasti ten išminties, minčių, atliepančių jų pačių mintis, viso to, kas turi išliekamąją vertę?

kybės, tiek įsvarbinimo, matomumo, leidėjų interesų požiūriu. Taip turbūt yra visur, bet mažos tautos literatūrai tai pavojingiau.

Šiais laikais profesionalumo kriterijus rašančiajam lyg ir netaikomas, todėl estetinės raiškos nuosmukis akivaizdus. Rašytoju gali pasijusti kiekvienas norintis. Ir laimi tos leidyklos, kurios leidžia ne kuo geresnes knygas, o kuo gausesnį jų spektrą, mat vieni pardavimai padengia kitus. Taip ir nutinka, kad kiekvienas gebantis raštu suregzti bent kiek rišlesnį sakinį tampa pageidaujamu leidybos turguje, perkamu ir net premijomis

Stasio Žumblo nuotr.

- Žinoma. Skaitytojai paprasčiausiai jau užmiršo ar nebežino, kad literatūra pašaukta asmenybės savivokos formavimui, giliam pažinimui. Pati augau sovietmečiu, kai literatūros reikšmė galbūt buvo perdėta įsvarbinta, tačiau joje buvome pripratę ieškoti esminių dalykų - atsako į egzistencinius klausimus, tautinio diskurso, kuris vienijo ir stiprino. Skaitydami Juozą Aputį, Romualdą Granauską ar Justiną Marcinkevičių įgaudavome tarsi savąjį nacionalinį vientisumą ir galimybių prisiliesti prie to, ko nėra jokių kitų pavidalų, - prie metafizinių plotmių. Tada rašyta iš žūtbūtinumo paliudyti tai, kas svarbu ne tau vienam.

Dabar žmonės, imdami knygą į rankas, iš jos šių dalykų net nesi-tiki - užversti vienadiene, pramoginę funkciją tevykdančia lektūra, jie įprato manyti, kad tiek apskritai ir tegali skaitytojui knyga duoti - galimybę maloniai praleisti laiką. Deja, pramoginė literatūra šian-dien Lietuvoje dominuoja tiek kie-

įvertintu „rašytoju“, pasakojančiu savuosius kelionių įspūdžius ar meilės nuotykius.

Guostis galima tuo, kad kolei kas išlieka pastebimos ir apdovanojamos taip pat ir vertingos šiuolaikinės knygos, kad neprapuolė bendrame šurmulyje Alvydo Šlepiko romanas apie „vilko vaikus“, Agnės Žagrakalytės „Eigulio duk-tė: Byla F 117“.....“, Justino Sajausko „Neužmirštami Suvalkijos vardai“, Dalios Staponkutės „Iš dviejų renkuosi trečią“.

- **Baugiausia - dėl vaikų literatūros, kurios masiškai ėmėsi jaunos mamos, dailininkės, televizijos žvaigždutės... Dėl gerų jų ketinimų ir meilės vaikams neabejoju, tačiau egzistuoja juk ir atlikimo kokybė, formos reikalavimai. Baisu, kad auginamas tokių knygų vaikas formos luošumą ims suvokti kaip normą.**

- Taip, visi vertybiniai kanonai ištis formuojasi vaikystėje, todėl

vaikiškų knygų atranka turėtų būti ypač kruopšti ir griežta tiek kokybės, tiek moralės požiūriu. Atrodytų, visa tai ir daroma - turime stiprius ir veiklius vaikų literatūros kritikus, turime išverstą į lietuvių kalbą pasaulio vaikų literatūros klasiką, puikių lietuvių autorių kūrinių. Tik štai kol už kultūrinį, tautinį ir moralinį vaiko ugdymą neišmoks jausti atsakomybės darželio auklėtojos ir pradinių klasių mokytojos, tol komercinė literatūra mūsų vaikus pasieks lengviau nei tikroji.

- **Sovietiniais laikais buvo sakoma, kad literatūra pirmiausiai privalo būti socialinis veiksmas. Žinoma, su tuo, kad literatūra būtų dėl ko nors priverstinai įpareigota, mes nesutinkame, bet argi ji neturėtų būti laisvai įsipareigojusi kažkam aukštesniam, kaip Maironis kad buvo laisvai įsipareigojęs lietuvybei?**

- Kaip tik pailšę nuo sovietmečio priverstinų ideologinių pareigų nemaža dalis rašytojų šiandien mėgaujasi laisve ir apskritai niekam neketina įsipareigoti. Kiekvienos šalies literatūrai sveika turėti ir tokių, liūdniau, kad šiandien Lietuvoje jų yra daugiau nei įsipareigojusių, todėl sveika šių dviejų požiūrių kova paprasčiausiai neįmanoma. Tačiau turime kalbėti ne tik apie kūrėjų ir skaitytojų bendruomenes, bet ir apie šalies, kultūros politikų suinteresuotumą. Štai sakoma, kad Lietuvos jaunimas netenka istorinės savimonės, praranda visumos jausmą, net ir pasaulio istorijos naratyvą, jaučia fragmen-tuotą, į visumą nesulimpantį būvį. Todėl esu įsitikinusi, kad visuomenės kultūrinio švietimu, gilesnių dalykų refleksija Lietuvai susirū-pinti derėtų nedelsiant ir - valsty-biniu lygmeniu. Pasimokyti to galėtume kad ir iš brolių latvių, sumaniusių Latvijos nepriklausomybės šimtmečiui skirtą plačių užmo-jų literatūrinį projektą „Mes - Lat-vija. XX amžius“, kuriame dalyvau-jantys trylika Latvijos rašytojų parašys trylika romanų, „pasidali-ję“ savo tautos istoriją pagal esmi-nius istorijos lūžio taškus. Svarbu yra tai, kad ši romanų serija - tiks-linės programos „Nacionalinis identitetas“ dalis, o ją remia ne tik Kultūros kapitalo fondas, bet ir „Latvijos dujos“ bei stambus ban-kas. O tai reiškia, kad šis projek-tas - ne kažkoks marginalinis kul-tūrininkų užmojis, o valstybinės svarbos reikalas.

Būtų galima sakyti, kad mūsų rašytojai ir be panašaus projekto savuosius istorinius lūžio taškus jau yra aprašę, bet svarbu čia tai, kad į projektą latviai įtraukia įvairių kartų rašytojus, ir pačius jauniausius, gebėsiančius tuos pačius įvykius apsvastyti iš skirtingų pozicijų. Tokiu projektu nacionalinis kontekstas sužadinamas bendruomenės sąmonėje, taip pat ne mažiau svarbi ir pasiūsta žinia, kad Latvijos valstybei visuomenės nacionalinė savimonė ištis rūpi.

► **Nūdienos literatūra idėjiniu požiūriu atrodo gerokai išskydusi, amorfiška ir gana seklė**

Nenoriu Lietuvos kultūros situacijos vaizduoti vien niūriomis, vilties neteikiančiomis spalvomis - taip pat ir Lietuvoje šiandien esama stiprių, šviesių, išmintingų asmenybių, sukuriamą aukštos vertės meno kūrinių, tačiau mūsų šalies bėda ta, kad visa tai nustumiama į periferiją, o visuotinis dėmesys nukreipiamas vien į politikus, televizijos žvaigžduotes ir kasdieninio turgaus realijas kaip į pirminės svarbos dalykus.

Sakoma, šiandien jaunimas junta autoritetų, išskilių, visuotiniais pavyzdžiais tapti vertybų asmenybių badą. O ar ne todėl, kad tų autoritetų daimosi vien po elitu vadinamų politikų ir šoumenų gretas, o tikrųjų, pavyzdžiais tapti vertybų asmenybių visuomenės regos lau-kas paprasčiausiai nepasiekia?

- **Buvo metas - lietuvių literatūra atliko tyliosios rezistencijos misiją, buvo laikotarpis, kai laukėme, kol literatūra „suvirškins“ mūsų sovietmečio patirtis ir užpildys tuščias, okupantų režimo Tautos sąmonėje paliktas dėmes... Kokią matytumėte svarbiausią nūdienos literatūros užduotį?**

- Sąmoningai ar nesąmoningai, perkeltine ar tiesiogine prasme, tačiau literatūra neišvengiamai ir nepaliaujamai atlieka vieną savųjų užduočių - fiksuoja gyvenamą laiką ir įvardija tautos psichines būsenas. Šiuo požiūriu literatūra paprasčiausiai nemoka meluoti - jei rašytojai šiandien yra suglumę ir neatrandantys misijos nūdienos literatūrai, neišvengiamai apie šį suglumimą ir negebėjimą savęs atrasti ateities kartoms jų palikti kūriniai ir papasakos.

Neseniai amžinatvėn iškeliavusio istoriosofinių romanų rašytojo Petro Dirgėlos keturtomis epas pavadintas „Karalyste“. Juk ir be literatūros žinome, kad karalystė - geopolitinis darinys. O štai literatūra yra tam, kad žmonėms atvertų perkeltines šio žodžio prasmes, kad nepamirštume esant dar ir amžinąją, dangiškąją karalystę, taip pat - karalystę, glūdinčią kiekvieno mūsų viduje. Apie žemiškuosius karalius ir valdovus juk galime sėkmingai sužinoti ir iš laikraščių, o štai literatūra yra tam, kad neprarastume orumo ir savi-vertės, kad nenustotume patys sau būti valios ir galios turinčiais karaliais. Rodyti kelią į tą amžinąją karalystę - man regis, būtent ši literatūros misija yra svarbiausia ir amžina.

Partijų priešai - geriausi draugai

Po kiekvienų rinkimų Lietuvoje prasideda labai įdomus laikotarpis - vyksta derybos dėl koalicijų. Matome atvejų, kai į koaliciją susiburia ir, pavyzdžiui, priešinguose politiniuose poliuose esantys socialdemokratai su Tėvynės Sąjunga, nors abi partijos į rinkimus ėjo deklaruodamos skirtingas vertybes. Ar tai neatrodo paradoksaliai?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDĖJIMO apskritojo stalo diskutavo visuomenės nuomonės tyrimų bendrovės „Vilmorus“ direktorius Vladas GAIDYS, Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras europarlamentaras Justas Vincas PALECKIS, Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras Audrius BUTKEVIČIUS ir filosofas Krescencijus STOŠKUS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Kodėl mūsų politinei sistemai būdingi priešiško jėgų susidraugavimo paradoksai?

VGAIDYS: Tas koalicijų problemiškas ar paradoksalumas yra toks inenantiškas tiek demokratinėms sistemoms, tiek partijoms kaip institucijai. Norėčiau akcentuoti, kad partijos yra vienintelė institucija, kuri neišvengiamai vertinama visose Europos Sąjungos šalyse, net Skandinavijoje. Nors ten žmonės labai palankiai į viską žiūri.

Dvidešimt aštuoniuose šalyse partijų vertinimo balansas yra neigiamas. Ir manyčiau, kad neigiamas požiūris į partijas susijęs su tuo koalicijų fenomenu. Partijos kalba viena, o paskui eina į kompromisus. Žmonės nemėgsta tų kompromisų. Antra, tai susieta su pažadais.

Audrius BUTKEVIČIUS
Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

Mano galva, labai svarbi situacija. Šiandien savivaldos sritis bendrame politiniame Lietuvos pakete yra stipriai padidėjęs, palygin-ti su tuo, kas buvo anksčiau. Ir savivalda Lietuvoje, jai atsidūrus Europos Sąjungoje, politiniam gyvenimui tapo labai dažnai svarbesnė negu Seimo sprendimai. Seimas yra tapęs vieta, kuri transformuoja eu-ropinius sprendimus į tam tikrą Lie-tuvos vidinį gyvenimą. Ir iš tikrųjų tos sprendimų jėgos, kuri realizuo-tųsi tarptautinėje politikoje, lieka gana mažai. O štai savivalda leidžia daryti daugybę dalykų, kurie yra su-siję su praktiniu gyvenimu ir su vie-tiniais interesais, įvairių interesų grupių veikla Lietuvoje. Ir todėl sa-vivaldos vaidmuo toliau augs.

Drįsčiau net prognozuoti, kad ne itin toliu laiku atsiras ir antro ly-gmens savivaldybės, tai yra turės atsirasti kraštai, o tai bus susiję su problemomis, kurias mes gana ne-sunkiai prognozavome. Tam tikros teritorijos, sakykim, Vilniaus kraš-tas, Klaipėdos kraštas, gali būti ne-sunkiai paveikiamos mūsų nepakan-

gu per partijas. Jeigu mes kalbame apie tai, kad visuomeniniai komite-tai pasirodė gerai, tai jų išeitis vie-na, tiksliau, dvi: arba jie taps parti-jomis ir vaidins didelį vaidmenį, ar-ba jie išnyks, likviduos, kaip dau-gelis partijų net Seimo lygiu išnyko.

Na, o Europos Sąjunga yra ne valstybė, bet valstybių sąjunga, tad Europos Parlamentas, ko gero, yra vienintelis, kuriame nėra nuolatinių koalicijų. Žiūrint iš Europos Parla-mento prezidento, kairėje sėdi kai-riai ir Šiaurės žalieji, toliau - social-demokratai, šalia mūsų žalieji, jie mums artimiausi, paskui - liberalai, paskui krikščionys demokratai, kon-servatoriai, kurie yra dešiniai. Bet ten kiekvieni klausimu susidaro nau-šios koalicijos. Tarkime, dėl moterų vertybių, lygybės mes sudarome su liberalais sąjungą ir balsuojame prieš krikščionis demokratų. Kitu klau-simu mes su krikdėmiais susitariame ir balsuojame prieš liberalus ir t.t.

Kalbant apie Lietuvos savivaldą, savivaldybės lygių partijų programi-niai skirtumai ne tokie ir žymūs. Ir man atrodo, kad pas mus yra ne visai teisinga tendencija, kai mes džiau-giamės, kad savivaldybėse susidaro didžiulės koalicijos, o opozicijos be-veik ir nelieka, arba lieka labai ne-žymi, o kartais būna, kad iš viso nė-ra. Taip pažeidžiama pagrindinė de-mokratijos taisyklė, kad kažkas turi prieštarauti, turi siūlyti kitus varian-

► **Manychiau, problema, kad ne visi einantys į vietinės savivaldos rinkimus pasirošę mąstyti valstybiškai**

Audrius BUTKEVIČIUS
Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

tus, ginčytis. O jeigu šito nebus, ta-da vėl grįšime į „gerus“ laikus.

A.BUTKEVIČIUS: Rinkimų programų neskaityti. Pagal ką bal-suoja? Atsakymas paprastas: tai yra grožio konkursas. Čia patiko veide-lis, čia susitarė ir vietoj gražiai pa-šnekejo, čia suorganizavo efektyvią kampaniją. Bet balsuojama ne pagal realius siūlymus, ne už kažkokius pasikeitimus, kurie būtų naudingi visuomenei, o pagal požymius, ku-

Redakcijos archyvo nuotr.

rie priskiriami emocijų sferai, bet ne racionalumo, logikos sferai.

Kita vertus, čia buvo minėta, kad labai dažnai nelieka opozicijos. Tai rodo, kad partijoms ir jų nariams, pakliuvusiems į savivaldą, yra svar-bus pyrago dalybų procesas, o ne Lie-tuvos savivaldos statyba, ir mes tą dažniausiai matome. Žinoma, ypač tose vietose, kur yra ką dalyti, tai yra Vilnius, Klaipėda, bet beveik tai pati situacija kartojasi visur.

As norėčiau atkreipti dėmesį į dar vieną, mano galva, labai svarbią situaciją. Šiandien savivaldos sritis bendrame politiniame Lietuvos pakete yra stipriai padidėjęs, palygin-ti su tuo, kas buvo anksčiau. Ir sa-vivalda Lietuvoje, jai atsidūrus Eu-ropos Sąjungoje, politiniam gyvenimui tapo labai dažnai svarbesnė negu Seimo sprendimai. Seimas yra tapęs vieta, kuri transformuoja eu-ropinius sprendimus į tam tikrą Lie-tuvos vidinį gyvenimą. Ir iš tikrųjų tos sprendimų jėgos, kuri realizuo-tųsi tarptautinėje politikoje, lieka gana mažai. O štai savivalda leidžia daryti daugybę dalykų, kurie yra su-siję su praktiniu gyvenimu ir su vie-tiniais interesais, įvairių interesų grupių veikla Lietuvoje. Ir todėl sa-vivaldos vaidmuo toliau augs.

Drįsčiau net prognozuoti, kad ne itin toliu laiku atsiras ir antro ly-gmens savivaldybės, tai yra turės atsirasti kraštai, o tai bus susiję su problemomis, kurias mes gana ne-sunkiai prognozavome. Tam tikros teritorijos, sakykim, Vilniaus kraš-tas, Klaipėdos kraštas, gali būti ne-sunkiai paveikiamos mūsų nepakan-

kamai draugiškai nusiteikusių kai-mynų. Ir štai žvelgdamas tokiu as-pektu į Lietuvos savivaldos politikos atvejį, aš šiandien įžvelgiu nemažas grėsmes, kurios natūraliai gims ir atsiras, kai mūsų kaimynai pradės eksploatuoti rusakalbės ar lenkiškai kalbančios mažumos interesus gyni-mo teises šiame kontekste.

K.STOŠKUS: Aš šiek tiek esu nuošaliai, nes esu tik stebėtojas. Tie žmonės, kurie dalyvauja poli-tiniuose žaidimuose, galbūt mato daugiau detalių ir jiems svarbesnis susirūšavimas. Aš tą pasaulį ma-tau iš kitos pusės ir mano požiūris gerokai kirsis su jūsų požiūriais. Pritariau, kad esminė problema yra išmokti atskirti savivaldos funkcijas nuo valstybės funkcijų.

Krescencijus STOŠKUS
Filosofas

Dabar pateiksiu konkretų pa-vyzdį. Aš kalbėjau su Jurbarko me-ru dėl programų, jis sakė - jokios jam programos nereikėjo. Įkalbėjo, kad eitų į merus, ir jis pasiryžo, pats išsikėlė ir su keliais tūkstan-čiais eurų į rinkimus išėjo. Jis va-žinėjo į susitikimus su žmonėmis,

bet ne visur pasisėkė, daugiausiai palaikė jurbarkiečiai, kurie artimai pažinojo. Koks jo uždavinys buvo? Ir aš suprantu, kad žmonės neskaityti programų, nesijuoikiu iš tų žmo-nių, kurie neskaityti, nes netiki to-mis programomis. Vienas dalykas, kad bus koalicijos sudarytos, tai vi-si žino. Antras dalykas, net tų par-tijų lyderiai, kurie vadovauja savo partijoms daug metų, patys smar-čiai transformuojasi, keičiasi.

Kita vertus, dėl pavadinimo ir partijos, jūs kalbate, kad pavadi-nimai atitiktų sudėtį. Gal Europoje tas yra, gal ten yra didesnis susi-klusymas, nenoriu spelioti. Aš ti-kiu, kad ten gali būti aiškus susi-skirstymas pagal pavadinimus. Bet Lietuvoje tai nesusiformavo ir

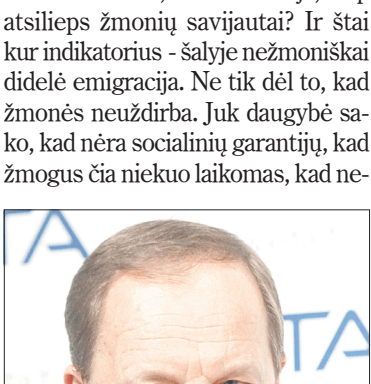
► **Žmogus apie kandidatą sprendžia iš fizionomijos. Juk ne visada ant kaktos parašyta, kad esi vagištis**

Krescencijus STOŠKUS
Filosofas

greičiau tos oponuojančios viena kitai partijos daugiausiai asmeni-mis pasitiki. Jų viduje yra pasitike-jimas asmenimis, o ne pasakytas žodžiais. O jeigu yra gražūs žodžiai, tai žodžių pavidalu ir lieka. Kaip

žmogus gali rinktis? Sakoma, jūs neinate į rinkimus, eikite, dalyvau-kite rinkimuose. Na, kaip dalyvau-ti rinkimuose, kai iš tikrųjų žmo-nės nusivylę tuo, kas jau yra, o tai, kas siūloma, - nežinia, kiek tai bus tikra ir ar bus to laikomasi.

Geriausias valstybės indikato-rius - ar ji padori valstybė, ar tinka-ma jos administravimo sistema - kaip žmonės jaučiasi toje valstybėje. Bet pas mus nekalbama, kaip žmo-gus jaučiasi. Tarybiniais laikais kar-tais užeidavo etapas, kai šnekėdavo apie tai, pvz., N.Chruščiovo atsilimas buvo, paskui vėl atšalo, visi tą laiko-tarpį žino, kai šiek tiek žmogumi pra-dė domėtis. O čia yra tik ūkis, eko-nomika ir ginčai dėl to, ar bus kas nors padaryta ar ne. Koks efektas, koks rezultatas, kas skaičiuoja, kaip atsilieps žmonių savijauta? Ir štai kur indikatorius - šalyje nežmoniškai didelė emigracija. Ne tik dėl to, kad žmonės neuždirba. Juk daugybė sa-ko, kad nėra socialinių garantijų, kad žmogus čia niekuo laikomas, kad ne-

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

siskaitoma, kad nežmoniška konku-rencija. Visi dalykai aplinką padaro socialiai svetimi. Tas tęsiasi ir toliau. Dabar vyksta rinkimai, sakyki-me, dėl parlamentary skaičiaus su-mažinimo, kokie rezultatai? Niekas neateina į balsavimą. Juk mato, ko-kia Seimo laikysena. Kaip pasitike-ti juo? Atlyginimus kelia. Kam ke-lia pirmiausiai? Sau pasikelia.

O pilietis yra kažkur dešimta-me plane. Dar turiu daugiau pasakyti, tarp partijų žaidimų valstybė tar-si visiškai prapuola kaip uždavi-

nys, kuriuo reikia rūpintis. Štai kas labiausiai mane trikdė. Rinki-mai gal turėtų išviešinti galų gale, ar mes grįžtame prie valstybės. Rinkimų metu susidomima vals-tybe, praeina rinkimai - vėl kie-kvienas rūpinasi partijos intere-sais, žmonių susiatymu ir visi tie dalykai matyti. Graikai sakydavo, kad svarbiausia politikų problema yra teisingumas, jei valstybė ne-siekia teisingumo, tai kokia ta valstybė. Tik skirtingai tas teisin-gumas suprantamas. O pas mus teisingumo temos iš viso nėra.

Žmogus apie kandidatą spren-džia iš fizionomijos. Mano, kad pa-gal fizionomiją šituo gali pasitike-ti, jis nesukčiaus, nors iš tiesų jis ap-gaudinėja labai dažnai. Juk ne visa-da ant kaktos parašyta, kad esi va-gišius. Bet lieka žiūrėti tik į žmo-gaus elgesį. Studijuoti jo biografiją, ką jis perėjęs, kokius išbandymus. Tada balsavimas būtų teisingas. Balsuotojas tokių duomenų neturi, neturi kada surinkti, net nežino iš kur jų susirinkti. Tai jis bando pa-sitikėti to žmogaus žodžiu, įtikina-mumu ir panašiais dalykais.

► **Europos Parlamente kiekvienu klausimu susidaro naujos koalicijos**

Justas Vincas PALECKIS
Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras europarlamentaras

G.JAKAVONIS: Su vėlniu obuoliu.

J.VPALECKIS: Taip, su vėlniu obuoliu, kad būtinai tik į valdžią. Būtų protingiau parodyti skirtingus požiūrius, skirtingus sprendimus ir per parlamento rinkimus geriau pa-sirodyti, pagaliau po ketverių metų savivaldos rinkimuose. Na ir dar dėl tų visų visuomeninių komitetų, as kaip tik minėjau, kad jeigu nori Lietuvos mastu išsilaikyti, tokie žmonės turi arba virsti partija, arba likviduoti. Mes matėme, kiek daug tokių populistinių partijų patekdavo į Seimą ir paskui išnykdavo be pėd-sakų. Aš jokiu būdu ne prieš tai, kad ateitų žmonės iš šalies, ne per par-tijas. Tai didelis plusas, mano ma-nymu. Juolab jeigu žmogus žino-mas, juo žmonės patikti. Žinoma, jo minusas yra tas, kad jis dar ne-moka dirbti tame poste ir neišven-giamai pusę metų, o gal ir metus mokysis.

G.JAKAVONIS: Egzistuoja rėmėjų reikalavimai, atidirbimai kažkokie tiems, kurie tau skyrė pinigų. Ar santykiu su rėmėjais, tais giminėmis, draugais, pažįs-tamais lemia koalicijas?

A.BUTKEVIČIUS: Pradėkime nuo to, ar apskritai gali būti kitaip. Tokia yra atstovaujamosios demo-kratijos prigimtis. Jeigu pasirinktas šis modelis, o ne tiesioginė demo-kratija, jeigu nesuvaromi visi piliečiai į agorą ir nemėto puodo šukų į ben-drą amforą, taip bandydami balsuoti, kaip buvo senovės Graikijoje, tai mes nieko kito ir negalime turėti.

Manychiau, problema yra kita, tai, kad ne visi einantys į vietinės savivaldos rinkimus pasirošę mąs-tyti valstybiškai. Savivaldos rinki-mai, kaip minėjau, tampa vis svar-besni, nes valstybės vaidmuo Eu-ropos Sąjungoje mažėja dėl supran-tamų priežasčių, o kraštų ir atskirų savivaldos elementų vaidmuo auga ir, manau, šita tendencija išlisk.

Žvilgtelėkime į politinės stra-tegijos prigimtį: arba ji remiasi ko-kia nors ideologija, arba ji remiasi interesais. Sakykime, ilgą laiką Di-džiosios Britanijos valstybinė poli-tika buvo ne kas kita kaip Ostindijos kompanijos interesų politika. Karalius surinkdavo aplinkui save grupę, kuri investuodavo šitoje kompanijoje kartu su karališkąja šeima ir valstybės resursai buvo naudojami, įskaitant ir armiją, šios kompanijos interesams užtikrinti.

Kitas pavyzdys, kai atskira ide-ologinė linija tapdavo valstybės po-

litikos linija, mes su tuo esame gerai susipažinę, ir vykdavo tokie dalykai. Problema, kai ateina ne vienas iš šių dviejų modelių, o trečiasis, kai inte-resai gali būti perkami. Kad nepa-teikčiau lietuviško pavyzdžio su len-kais, aš pateiksiu prancūzišką su Mari Le Pen (Marie Le Pen), kuri skolinasi Maskvoje pinigų viešai, demonstratyviai, jais finansuoja rin-kimus ir ne taip jau blogai tuose rin-kimuose pasirodo. Savivalda yra rimtas dėmuo formuojant Prancūzijos valstybinę politiką. Kaip ši situ-dyje smarkiai kritikavome vieno ra-jono žmones, vietinius, kurie visgi eina į tokią labai abejotina koaliciją.

litikos linija, mes su tuo esame gerai susipažinę, ir vykdavo tokie dalykai. Problema, kai ateina ne vienas iš šių dviejų modelių, o trečiasis, kai inte-resai gali būti perkami. Kad nepa-teikčiau lietuviško pavyzdžio su len-kais, aš pateiksiu prancūzišką su Mari Le Pen (Marie Le Pen), kuri skolinasi Maskvoje pinigų viešai, demonstratyviai, jais finansuoja rin-kimus ir ne taip jau blogai tuose rin-kimuose pasirodo. Savivalda yra rimtas dėmuo formuojant Prancūzijos valstybinę politiką. Kaip ši situ-dyje smarkiai kritikavome vieno ra-jono žmones, vietinius, kurie visgi eina į tokią labai abejotina koaliciją.

pardavimo istorijos ir pan.? Proble-ma yra ta, kad gali ateiti į gana dide-lę, neproporcingai didelę valdžią žmonės, kurie neturi valstybinio ly-gio interesų, ir kai valstybėje neeg-zistuoja mechanizmai šiai situacijai suvaldyti, tai čia aš matau problemą. Jeigu šitoje valstybėje kas nors su-vokia, kad išsaugoti valstybingumą net ir Europos Sąjungoje yra mūsų pagrindinis uždavinys, tai tokiu atveju yra kaip tą padaryti. Jeigu ne, tai mes turėsime daug kraštų, kurie

► **Gal prieštaravimai tarp politinių grupių nėra tokie radikalūs, kad negalima būtų susitarti dėl bendro reikalo valstybei**

Vladas GAIDYS
Visuomenės nuomonės tyrimų bendrovės „Vilmorus“ direktorius

sau efektyviai spres vietinių baronų interesus. Tai, pavyzdžiui, mes da-bar matome Ukrainoje, kur valstybė taip ir nesusitupėjo, o baronai pui-kiai gina savo interesus.

G.JAKAVONIS: Gal iš tikro dvipartinė sistema būtų daug aiškiau, nes visi kalba apie koa-licijas, matome, kad nutolstama nuo savo programų, tai galbūt čia išeitis? Nes Lietuvoje ta kai-rė, dešinė išlieka, vidury esančios partijos visada išnyksta.

K.STOŠKUS: Manau, Lietu-voje nei tikros kairės, nei tikros dešinės nėra. Neišlaiko nei to, nei to principo. Jie maišosi. Lengvai pagėja vieni pas kitus.

A.BUTKEVIČIUS: Socialde-mokratai daugiau liberalių spren-dimų yra priėmę.

K.STOŠKUS: Gal ir taip, bet aš kalbu taip ne dėl to, kad neigčiau partijų buvimą, kaip susidarė ispū-dinė iš šalies, tarsi aš ginčiju tokį elementarų dalyką. Kaip Konstitu-cijoje parašyta, yra ir atstovauja-moji demokratija, ir tiesioginė. Tai atstovaujama yra mes turime, o tie-sioginė dar ne turime.

A.BUTKEVIČIUS: Ir jau ne-beturėsime.

K.STOŠKUS: Gal ir nebetu-rėsime, nes geriausia tą tiesioginę

demokratiją parodyti išeinant į ga-tvę, streikais arba savivalda. O sa-ivaldos nėra, ji iš esmės tebėra tam tikras tarybinis likutis.

Rinkėjai nuo partijų bėga dėl to, kad jos save diskreditavo, ne dėl to, kad apskritai partijos ne-bereikalingos. Kad išliktų norma-li įtampa tarp partijų, kad jos jaustų atsakomybę, reikalingas visuomeninis konkurentas. Jeigu jie apsididžia, jie sulaukia kon-kurentų. Iš tų spontaniškai atsi-radusiųjų negali būti rimtos alter-natyvos. Spontaniškai susiję žmonės - jie nei tinka tokiam dar-bui, nei dirbė tokį darbą, net ne-žinantys tarpusavio pažiūrų. Kas iš jų išeis, niekas nežino. Bet žmonėms tai yra geriau, nei tai, ką jie šiek tiek jau žino. Štai kokia priešprieša.

A.BUTKEVIČIUS: Žinote, šioje situacijoje mes turime savi-valdą, kuri funkcionuoja. Ji gali bū-ti geresnė tik tokiu atveju, kai pa-sikeis dalis visuomenės. Manau, mes tikrai turėsime kitą situaciją po 20 metų. Tada, kai ateis karta žmonių, kurie bus jauni, atsakingi, kitaip žiūrės į valstybės valdymo klausimus ir nebenorės taikstytis su jiems primetamais sprendimais. Aš tokia visuomene tikiu. Manau, tokiu atveju atsiras galimybė kal-bėti ir apie vis didesnės tiesioginės demokratijos taikymo mechanizmą Lietuvoje. Savu metu projektuo-da-mas „Tvarkai ir teisingumui“ savi-valdos rinkimus, aš jiems siūliau siekti, kad būtų renkami ne tik me-rai, bet kad partija turi siūlyti ir savo policijos vadovus, kad šitas postas turi būti renkamas.

G.JAKAVONIS: Kaip Ame-rikoje.

A.BUTKEVIČIUS: Be abejo. Reikia kalbėti apie prokurorų rin-kimą, apie atskirų teismo pareigū-nų rinkimą. Tokiu atveju partija suformuotų savo komandą, ji būtų atsakinga kur kas platesniu mastu už praktinių veiksmų visumą negu šiandien. Tokiu atveju būtų galima pareikalauti partijos atsakyti už tai, ką jos atskirai statytiniai veikia ir kokią situaciją sukuria.

Tikiu, kad mums dar reikia dvi-dešimties metų ir tada padėtis bus panaši į tą, kokia yra skandinavų komunose, kur jie labai energingai ginčijasi ir kovoja dėl kiekvieno mažmožio patys, nelaukdami, kad jiems kas nors paduos iš viršaus. Grįžtu prie minties, kad šiandien savivalda tampa vis svarbesnė valstybės tarptautinėje politikoje. Negalima vertinti savivaldos atsie-tai nuo tarptautinių situacijų ir nuo tarptautinių konfliktų, kurie šiandien labai dažnai išnaudoja valstybės valdymo mechanizmus. Jeigu mes nesuovoksime, kad savi-valdą reikia ginti nuo mūsų poten-cialių priešų, tai mes atversime langus ir duris mechanizmams veikti prieš mus.

Parengė Milda JUODAKIENE

Visa filmuota
medžiaga tinklalapyje
www.suzalgirius.lt

NEPAMIRŠKITE PRENUMERUOTI

REPUBLIKA 2015 m. kaina tik nuo

4,50 Eur - 15,55 Lt

Visuomeninis politinis savaitraštis „Respublika“ ir puikus žurnalas „Laisvalaikis“ su TV programa savaitei, leidžiamas penktadieniais

Daugiau informacijos tel.: (8 5) 238 70 31, 238 70 32.

El. paštas: platinimas@republika.net.

Prenumerata priimama „Respublikos“ ir privačiose platinimo tarnybose, www.respublika.lt, www.prenumerata.lt, visuose „PayPost“ ir Lietuvos pašto skyriuose, visuose loterijos PERLAS terminaluose.

Tautinio atgimimo šauklys Povilas Višinskis

Be šio žmogaus negalime įsivaizduoti XIX a. pabaigos - XX a. pradžios lietuvių tautinio atgimimo: visuomenės ir kultūros veikėjas, publicistas, literatūros kritikas, draudžiamos lietuviškos spaudos platinimo organizatorius, knygnešys. Vienu sakiniu pasakius - tai mūsų Tautos dvasios galiūnas (V.Putvinskis). Bet iki šiol Povilą Višinskį mes mažai pažįstame ir vertiname.

Lemtingas susitikimas

1898 m. vasarą grupė Kauno gubernijos jaunųjų „Varpo“ bendradarbių nutarė surengti ekskursiją į Naujamiestį aplankyti sergančio Vinco Kudirkos. Tą grupę sudarė Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, Jadvyga ir Marija Juškytės, studentai Povilas Višinskis ir Petras Avižonis. G.Petkevičaitė-Bitė V.Kudirkai ištarė: „Tamsta mums visiems pavyzdys...“ „Sergantis V.Kudirka sunkiai rinkdamas žodžius ištarė: „Mes, suvalkiečiai, kėlėm iki šiol viso mūsų judėjimo našta. Netrukus ji nukris ant jūsų, kauniečiai...“ Šiuos žodžius tarsi priesaiką toliau dirbti Tautos labui išsaugojo ir jaunas Peterburgo universiteto gamtos mokslų studentas P.Višinskis.

Gyvenimas buvo per trumpas

P.Višinskis gimė 1875 m. birželio 15 d. Ušnėnų kaime (Kelmės r.), valstiečio Adomo Višinskio ir Magdalenos Žymantaitės (pirmoje santuokoje Montrimienės) šeimoje. Abu tėvai mirė tą pačią 1906 m. gruodžio 8 d., tik skirtinguose kaimuose. Tais pačiais 1906 m. užgeso ir jauno P.Višinskio gyvybė.

1886 m. įstojo į Šiaulių gimnaziją, tačiau baigęs 5 klases ir atsisakęs tęsti mokslus kunigų semi-

► Povilas Višinskis (1875-1906)

narijoje, neteko tėvų paramos. Kaip gabus mokinys nuo mokesčio už mokslą buvo atleistas, pragyvenimui užsidirbdavo privačiomis pamokomis, gyveno vargingai ir tai atsiliespė sveikatai. Baigęs Šiaulių gimnaziją, 1894 m. įstojo į Peterburgo universiteto Gamtos fakultetą. Studijuodamas dalyvavo lietuvių studentų draugijos veikloje, rašė „Ūkininkui“ (nuo 1894 m.) ir „Varpui“ (nuo 1895 m.). Netrukus susirgo džiova, kurį laiką gyveno Jaltoje. 1898 m. baigė mokslus Peterburgo universitete, bet egzaminų nelaikė, nes nebūtų galėjęs

dirbti Lietuvoje. 1899 m. Palangoje režisavo pirmą lietuvišką spektaklį „Amerika pirtyje“. Po V.Kudirkos mirties 1900 m. perėmė „Varpo“ ir „Ūkininko“ redagavimą. 1902 m. pirmininkavo varpininkų suvažiavimui Dabikinės dvare (Akmenės r.) ir tapo vienu Lietuvos demokratų partijos kūrėju, partijos programos kūrėju: „Mūsų idealas: laisva, nepriklausoma Lietuva, nusikračiusi svetimųjų ir savų despotų, pamynusi po kojomis tamsybes, išvien su kitomis laisvomis tautomis rūpinasi pagerinimu savo ekonomišką būvio ir

žengia pirmyn“ („Credo“, 1901 m. „Varpe“).

1904 m. persikėlė į Vilnių ir Petro Vileišio įsteigtose „Vilniaus žiniuose“ redagavo literatūros skyrių. Kartu su bičiuliais įsteigė „Šviesos“ bendrovę lietuviškos spaudos leisti. 1905 m. vedė Juzefą Mikuckaitę. Dėl ligos nedalyvavo Didžiamajame Vilniaus Seime. Šiame suvažiavime buvo formuojami jo puoselėti ne tik kultūriniai, bet ir politiniai Lietuvos ateities siekliai. Svarbiausia - buvo svarstomas Lietuvos autonomijos Rusijos sudėtyje klausimas. Tai buvo lemtingas Tautos istorijos posūkis. 1906 m. draugai surinko lėšų, kad galėtų gydytis Morano kurorte Šveicarijoje, tačiau pakeliui sustojo lietuviškos spaudos reikalais Tilžėje ir Berlyne. Peršalo, susirgo greitąja džiova ir po 6 savaičių, balandžio 26 d., mirė Berlyne tesulaukęs 31 metų. P.Višinskio palaikai pervežti į Vilnių, iškilmingai palaidoti Rasų kapinėse.

Povilas Višinskis amžininkų atsiminimuose

Tai buvo charizmatiška asmenybė, turėjusi ypatingų gebėjimų telkti skirtingų socialinių sluoksnių, pažiūrų žmones. Kultūrinė P.Višinskio veikla griovė nusistovėjusius patriarchalinės lietuvių bendruomenės stereotipus - jo palaikomos ir besikuriančią lietuvių kultūrą atėjo moterys. Jo dėka į lietuvių literatūrą atėjo Žemaitė, literatūrinės kūrybos mokė Šatrijos Ragana ir Lazdynų Pelėdą. Šios moterys kartu su G.Petkevičaitė-Bite sudarė garbingą ano meto moterų rašytojų ir visuomenės veikėjų plejadą, saistomą panašaus kelio į literatūrą, asmeninių kontaktų, nusiteikimo dirbti ne sau, o Tautos gerovei. Tikroviškumo principas

► Tai buvo charizmatiška asmenybė, turėjusi ypatingų gebėjimų telkti skirtingų socialinių sluoksnių, pažiūrų žmones

tapo vienu iš svarbiausių visos lietuvių literatūros vertinimo kriterijų. Tarpininkavimas tarp vyrų ir moterų leido P.Višinskiui kito asmens žvilgsniu pažvelgti į lietuviško kaimo kultūrą, ieškoti talentų Tautoje ir visokeriopai juos remti. Tai buvo atsidavimo kultūros darbui pavyzdys. Spaudos draudimo metais P.Višinskio išplėtotą kultūrinę veiklą turi išliekamąją vertę: kaip lietuviškos spaudos bendradarbis „Varpe“ ir „Ūkininke“, lietuviškos spaudos propaguotojas ir kaip didelis žmonių švietimo, Tautos žadinimo, lietuviškų knygų platinimo skatintojas, P.Višinskis paskubino lietuviškos spaudos atgavimą.

„Kilk ir kelk“ - taip XX a. pradžioje jis žadino iš carinės spaudos atgimstančius tautiečius. Begalinis tikėjimas savo idėjomis, pasiaukojimas ir drąsa, darbas Tautos gerovei ir jos vienybei, tautinės savimonės, tiesos ir laisvės idealų skiepijimas - šie idealai šiandien mums dar labiau turėtų būti suprantami ir brangūs.

Juozas BRAZAUSKAS, istorikas ir pedagogas iš Panevėžio

RĖMĖJAI:

LIETUVOS POLICIJA

DRAUGAI:

Panevėžio miesto savivaldybė

Plungės miesto savivaldybė

Koncertą pristato

Balandžio 17 d., penktadienį, 19 val.
Šv. Kotrynos bažnyčioje (Vilniaus g. 30, Vilnius)

ARMĖNIJOS STEBUKLAI IR TRAGIŠKAS OPTIMISTAS

Solistas DOMINIQUE DE WILLIENCOURT (violončelė, Prancūzija)
Vilniaus miesto savivaldybės ŠV. KRISTOFORO KAMERINIS ORKESTRAS
Dirigentas DONATAS KATKUS
Programoje D. de Williencourt kūriniai

www.kristoforas.lt

Bilietai kainos: 8-18 Eur (27,62-62,15 Lt)
Bilietus galima įsigyti visose bilietai.lt kasose, vietoje valandą prieš koncertą, rezervuoti telefonu 1588 (2 Lt/min, 0,58Eur/min) arba tinklalapyje www.bilietai.lt.

RESPUBLIKA

**TU GALI PADĖTI
vėžiui sergantiems
vaikams pasveikti!**

Skirk 2% gyventojų
pajamų mokesčio
fondui „MAMŲ UNIJA“.
Daugiau informacijos

mamų
unija

www.mamuunija.lt